

УДК 004+316.324.8:141.7+159.923.2

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2022-1-6>**Шмиголь Михайло Федорович**

кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії, історії та політології,
Одеського національного економічного університету
вул. Преображенська 8, Одеса, Україна
ORCID: 0000-0003-1268-2582

Юшкевич Юлія Сергіївна

кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософії, історії та політології
Одеського національного економічного університету
вул. Преображенська 8, Одеса, Україна
ORCID: 0000-0002-8295-0346

ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Актуальність дослідження. Сучасний світ вступив у період глибоких трансформацій, які кардинально змінюють спосіб життя мільйонів людей, їх стосунки, звички та цінності і які відбуваються практично одночасно в усіх сферах життєдіяльності, охоплюють всі країни та континенти і наслідки яких сьогодні досить складно прогнозувати. Для нового покоління людей цей нестабільний, занадто швидкий, гібридний, мерехтливий, а по суті новий світ, з новими умовами та вимогами до життя є звичною реальністю і цілком природно, що такий світ стає предметом дослідження вчених різних галузей науки. **Метою статті є дослідження антропологічних проблем сучасного етапу розвитку інформаційного суспільства і тих викликів, які постали перед гуманітарною освітою в умовах технологічної революції. Методологічна основа дослідження** зумовлена поставленою метою і завданнями роботи та характеризується застосуванням теоретичних принципів діалектичного поєднання аналізу і синтезу, історичного та логічного підходів, порівняння та аналогії, а також гіпотетико-дедуктивного, компаративістського, структурно-функціонального та герменевтичного методів. **Результати дослідження.** Було зроблено висновок, що антропологічні проблеми у всі часи були важливим напрямком соціогуманітарних досліджень. Наголошується, що особливість сучасної епохи полягає в тому, що нинішнє покоління людей виступає не лише свідком, а й учасником формування нової цивілізації, що, з одного боку, обумовлює формування нового типу технологічного укладу життя, до якого сучасна людина ментально ще не адаптувалась, а з іншого – в цій ситуації суттєво зростає роль людини як головного ресурсу та рушійної сили суспільних процесів, а також є основним фактором ризику на шляху розвитку інформаційного суспільства. Підкреслюється, що на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства людський фактор стає критичним. В цьому контексті пріоритетного значення набуває актуалізація гуманітарних проблем, пов'язаних з дослідженням та використанням потенціалу людини як головного фактору розвитку інформаційного суспільства.

Ключові слова: антропологічні проблеми, гуманітарна освіта, гуманітарні проблеми, інформаційне суспільство, інформаційні технології, людський фактор, цифрова революція.

Вступ. Виступаючи на засіданні Генасамблеї ООН в січні 2020 року її Генеральний секретар А. Гутерриш заявив, що наш світ наближається до точки неповернення; що існують загрози, які представляють небезпеку для прогресу всього потенціалу XXI століття. І не дивлячись на величезні блага, що несуть сучасні технології, мають місце і зловживання в різних сферах життєдіяльності суспільства [3]. В цих застереженнях вельми авторитетної людини констатується висновок багаточисельних наукових досліджень останніх років стосовно того, що сучасний технологічний прогрес рухається швидше, ніж ми можемо йому відповідати та усвідомлювати

його [1; 6; 7]. Відповідно перед науковцями, в першу чергу, гуманітаріями, постає завдання прискіпливого теоретичного аналізу всієї сукупності процесів інформатизації, дослідження філософських, соціокультурних, психологічних та інших проблем і перспектив, властивих для сучасного інформаційного суспільства. При цьому виникає ціла низка методологічних, онтологічних, світоглядних, антропологічних проблем пов'язаних з новою соціальною реальністю, що потребують більш системного і цілісного аналізу.

На наш погляд, в сучасному науковому дискурсі не знайшов достатньої реалізації соціально-філософський підхід до вивчення антропологічних проблем розвитку суспільства в умовах процесу інформатизації, зокрема людського фактору як рушійної сили даного процесу і тих ризиків, що супроводжують цей процес в соціально-гуманітарній сфері.

Мета та завдання. Метою даної статті є дослідження антропологічних проблем сучасного етапу розвитку інформаційного суспільства і тих викликів, які постали перед гуманітарною освітою в умовах технологічної революції. Найголовнішими завданнями виступають: проектування моделі сучасної людини з урахуванням тих змін, що відбуваються в інформаційному суспільстві, а також урахування ризиків, які неодмінно супроводжують цей процес. Вивчення питань, що дотичні до аналізу відповідних якостей сучасної людини, які б сприяли її адекватному адаптуванню до сучасної цифрової цивілізації в контексті пануючих парадигм розвитку гуманітарної освіти.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження зумовлена поставленою метою і завданнями роботи та характеризується застосуванням теоретичних принципів діалектичного поєднання аналізу і синтезу, історичного та логічного підходів, порівняння та аналогії, а також гіпотетико-дедуктивного, компаративістського, структурно-функціонального та герменевтичного методів.

Результати. Сучасний світ досить складний для його розуміння пересічною людиною. Але життя примушує нас існувати в цьому багатозначному та суперечливому нестабільному середовищі, часто спонтанно та неусвідомлено прилаштовуючись до величезних швидкоплинних змін, що супроводжують наше життя. Ми є свідками того, як ускладнюються соціальні зв'язки, коли допустимий кількісний їх об'єм значно перевищує можливості нашого мозку, що визначається числом Данбара [10].

Чимало вчених підкреслюють, що необхідність впровадження високих технологій нового покоління (йдеться про нанотехнології, штучний інтелект, нейро-технології, віртуальну та доповнену реальність, цифровізацію та багато інших) відкривають нові перспективи у розвитку економіки та бізнесу, які в свою чергу приведуть і до багатьох радикальних не лише позитивних, але й негативних побічних соціокультурних та гуманітарних ефектів.

В науковій літературі дається аналіз цих основних проблем, що супроводжують людину в новому цифровізованому світі. Так, виокремлюється проблема інформаційної нерівності, що обумовлена головним чином гуманітарними факторами, залежними від якості самої людини; проблема маніпуляції суспільною свідомістю сучасними засобами інформаційного впливу, коли зростає недовіра до інформації; проблема віртуалізації суспільства, суть якої полягає в тому, що реальні фізичні об'єкти та явища підміняються віртуальними образами, які дуже схожі на реальні, хоча такими не є, коли підробка краще оригіналів; проблеми кіберхвороб, що пов'язані з психологічною залежністю від усіляких гаджетів; інформаційна злочинність, що пов'язана з кібератаками та кіберзагрозами усіх видів; Інтернет тероризм; інформаційні війни, тощо [5, с. 25].

Зрозуміло, що ці та інші проблеми примушують наукову гуманітарну думку, як і в інші переломні епохи, звернутись до вічної теми людини, як з точки зору її існування, образу життя в сучасному інформаційному суспільстві, здатності адаптуватися до нових викликів часу, долати ментальні перешкоди, які неодмінно виникають в цих умовах, так і її сутності.

За таких умов, в предметному полі гуманітарних наук, гуманітарного пізнання і в решті – решт гуманітарної освіти з'явилися виклики, що пов'язані з актуалізацією пізнавальних зусиль, направлених не лише на постановку як сучасних і можливих майбутніх антропологічних

проблем, що впливають із реального життя суспільства, а й пошук адекватної відповіді на вічні світоглядно-філософські питання, які і сьогодні для кожної людини залишаються важливими, хоча і були сформульовані І. Кантом більше ніж 200 років тому: «Що я можу знати? Що я повинен робити? На що я можу сподіватися?» І на кінець: «Що таке людина»? Адекватні та обґрунтовані відповіді на ці питання має давати нова система гуманітарної освіти, що вибудовується в сучасному світі під впливом сучасної технологічної революції.

Проблема майбутнього існування людства сьогодні стає глобальною з точки зору непередбачуваного розвитку сучасної цивілізації, оскільки уявлення про таке майбутнє в свідомості людини стає все більш неясним та незрозумілим, а тому і небезпечним. Майбутнє наближається занадто швидко і багато з того, що зовсім недавно вважалось як щось далеке в просторово-часовому вимірі, насправді вже сьогодні стає реальністю, не залишаючи людині часу для того, щоб вона могла ментально підготуватись до адекватного сприйняття цієї нової реальності. Така ситуація породжує ще одну проблему сучасності – проблему формування моделі майбутнього людини та можливих сценаріїв розвитку цивілізації.

Наприклад, вже зараз однією із таких проблем є науково обґрунтований прогноз структури зайнятості населення в сучасному інформаційному суспільстві – перелік професій, що будуть переважати в перспективі, і які пов'язані з отриманням, обробкою, збереженням та розповсюдженням інформації та знання. Так, на думку колишнього голови Google China Лі Кай-фу, в рамках четвертої промислової революції, вимальовується зовсім невтішна картина стосовно існуючих професій, серед яких в недалекому майбутньому віціють лише 60 %. Затребувані будуть, на його думку, чотири групи професій. З існуючих професій актуальними залишаються представники творчих професій (вчені, художники, письменники), які здатні до генерації нових ідей та ідеальних образних систем. До другої групи – топ-менеджери, дипломати, економісти, які мають стратегічне мислення. До третьої групи будуть належати ті, чия діяльність пов'язана з емпатією та співчуттям (сфера, в якій безпорадна машина) – няні, медсестри, соціальні працівники. І нарешті, в четвертій групі, він прогнозує існування тих професій, елементи яких формуються тільки сьогодні – фахівець у сфері гідропоніки, космічний інженер, менеджер і гід з космічного туризму, фахівець із взаємодії з роботами, IT-євангеліст, шопер, спеціаліст у галузі мотивації [4].

Не випадково у зв'язку з проблемою моделювання майбутнього людини все частіше висловлюються думки про те, що доля людини на початку XXI сторіччя знаходиться під знаком історичного кінця. Так, Френсіс Фукуяма обговорює чотири класи технологій, які можуть бути використані для створення постлюдини: – технології маніпулювання мозком людини з метою змінити її поведінку; – нейрофармакологічні впливи, тобто застосування лікарських препаратів, що дозволяють модифікувати емоції та поведінку людини; – різноманітні технології, створені задля істотного продовження життя людини; – технології генної інженерії – саме на їх основі можуть здійснюватися найрадикальніші проекти переробки людини [8].

Сучасними футурологами, такими, як Рей Курцвайл, прогнозується, що в середині XXI сторіччя виникне вибухова точка розвитку, точка сингулярності, коли створені людським інтелектом механізми та комп'ютерні системи вийдуть на передній край еволюції розуму [12].

В академічних колах зростає зацікавленість до нових технологій та їх впливу на гуманітарні науки, що породжує новий простір для досліджень, який часто називають *posthuman studies* – «пост людські» або «пост гуманітарні» дослідження. Як приклад – впливова книга Н. К. Хейліс «Як ми стали постлюдиною: віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці» [11].

Добре зрозуміло, що відсутність науково обґрунтованих уявлень про майбутнє ускладнює можливість планування розвитку суспільства і в тому числі стає проблематичним формування науково обґрунтованих цілей освіти, що забезпечують підготовку фахівців необхідної кваліфікації, які відповідали б вимогам часу.

Проблеми, що об'єктивно виникають на сучасному етапі активного розвитку цифрових технологій з необхідністю актуалізують сферу гуманітарної освіти, що покликана визначати та формувати ті якості, які роблять людину суб'єктом як сучасних, так і майбутніх цивілізаційних

змін, створювати підґрунтя вибору суб'єктом практичних дій і способу свого життя в нових умовах та на перспективу.

Отже, моделювання майбутньої картини соціального світу та визначення ролі і місця людини в ньому, а також осмислення як позитивних, так і негативних побічних ефектів, що виникають внаслідок впровадження новітніх цифрових технологій – це перш за все завдання гуманітарних наук, а підготовка фахівців, здатних до такого аналізу – завдання гуманітарної освіти.

За цих умов освіта в цілому стає необхідним елементом в процесі підготовки та формування освіченої особистості нової цивілізаційної епохи, незалежно від сфери її професійної діяльності, оскільки значною мірою, наприклад, гуманітарні знання визначають шлях досконалого розвитку її світогляду, «внутрішнього світу», переконань, і які ґрунтуються на умінні збирати та користуватися інформацією для вирішення як повсякденних, так і стратегічних задач, здатності аналізувати та узагальнювати навички швидкого орієнтування в інформаційному просторі, розумінні причин та можливих наслідків розвитку технологічної революції, відповідальності за своє майбутнє, за життєвий вибір, особисту та громадську безпеку.

Але виникає закономірне питання: чи відповідає гуманітарна освіта, що спрямована на розвиток сучасної особистості, формуванню необхідного рівня її світогляду, моральності та духовності у широкому сенсі цього слова, її здатності розуміти сенс тих змін, що відбуваються у світі, системі уявлень та цінностей, що становлять духовні основи життя як людини, так і суспільства, а також, що принципово важливо, чи відповідають сучасні соціальні якості особистості вимогам соціуму задля забезпечення гармонійного цивілізаційного її розвитку в епоху цифровізації? І як може гуманітарне знання впливати на перебіг сучасної науково-технологічної революції?

На жаль, багато соціогуманітарних проблем в тому числі і питань, що дотичні до аналізу відповідних якостей сучасної людини, які б сприяли її адекватному адаптуванню до сучасної цифрової цивілізації сьогодні не враховуються достатньою мірою, або вважаються другорядними в контексті пануючих парадигм розвитку гуманітарної освіти в нашій країні.

Але вже існуючий досвід свідчить, що у покоління тих, хто сформований системою сучасної освіти, яка пройшла безліч етапів різних реформ, можна чітко фіксувати зменшення потреби у самостійній постановці власних цілей. Освітня практика підтверджує і той факт, що більшість молодих фахівців сьогодні демонструє здатність точно відтворювати алгоритми певної діяльності, до якої вони підготовлені, але відчуються суттєві труднощі при осмисленні завдання у більш об'ємному масштабі, що передбачає наявність світоглядної зрілості та розуміння кінцевих цілей.

Така ситуація може бути пояснена тим, що впровадження останнім часом Інтернет-ресурсів та телекомунікацій, цифрової техніки, мобільних пристроїв істотно вплинуло на розвиток нового, цифрового покоління молоді, яке відрізняється особливим типом мислення. Наприклад, останнім часом у дослідженнях вчених виділяються такі його особливості, як розсіяна увага, або «кліповість» мислення, обмеженість лексики, змішання реального та віртуального просторів, відсутність здатності читати та розуміти великі тексти за обсягом, слабо розвинена творча уява; впевненість у своїй унікальності, підвищена увага до свого внутрішнього світу, індивідуалізм, тощо [2, с. 34].

Сучасна молодь по-іншому сприймає дійсність, має власні підходи до різних видів діяльності. Сучасне покоління і до навчання ставиться по-іншому, на відміну від попередніх поколінь. Виходячи з таких якостей цифрового покоління, необхідно вибудовувати й адекватний освітній процес, який би ґрунтувався на гуманітарних науках та враховував значущість цифрових технологій для реалізації цілей освіти, виховання та розвитку молоді.

Це особливо актуально, коли існує (і, очевидно, лише зростатиме) протиріччя між вимогами до соціалізації, що передбачає наявність безпосередньої комунікації та взаємодії у реальному середовищі людського спілкування, що насичене емоціями, боротьбою інтересів, конфліктами, і потребує емпатії, включення рефлексії, миттєвої і точної людської реакції, тощо, з одного боку, і замкнутістю типових представників цифрового покоління у віртуальний, мережевий, ігровий світ – з іншого боку.

Виходячи з вищевикладених особливостей соціальної реальності, необхідно вибудовувати освітній процес, який враховував би в тому числі і особливості сучасного процесу соціалізації. І хоча методика та форми впровадження цифрових освітніх технологій досить активно обговорюються в освітянських колах, де пропонуються різні механізми задля досягнення цієї мети, на наш погляд, потребує також уваги розробка та впровадження адекватних сучасних механізмів соціалізації [2, с. 36]. І тут корисним може бути і досвід американських та європейських вчених, що пропонують шляхи ефективного впровадження цифрової педагогіки в західній системі освіти [9].

Висновки. Аналізуючи антропологічні проблеми в ситуації постійних змін в суспільстві, що обумовлені швидким зростанням впливу інформаційних технологій нового покоління, ми переконані, що їх вирішення може бути адекватним лише в тому випадку, якщо ми зрозуміємо природу «вихідного матеріалу», з яким ми маємо справу. Таким «вихідним матеріалом» є людина сучасного цифрового світу, її особистість, тобто суб'єкт, що володіє самосвідомістю, здатний до прийняття рішень і вибору цілей та засобів для їх реалізації в нових реаліях.

На нашу думку, впровадження сучасних цифрових технологій в освітній процес як ефективного інструменту, що удосконалює освітню діяльність його суб'єктів (викладач-студент) в сучасну епоху буде сприяти вирішенню найбільш актуальних не лише дидактичних питань, а також покращить змістовну складову гуманітарних задач в освіті.

До таких задач слід віднести формування саме тих якостей людини нового покоління, які б адекватно відображали вимоги часу та визначали б її як особистість цифрового покоління.

Такі якості пов'язані із створенням нової системи гуманітарних, духовних цінностей. На відома питання Е. Фромма: «Мати чи бути» сучасне суспільство відповідає «мати». І до тих пір поки така ціннісна орієнтація буде домінувати в світі, подолати сучасну кризу цивілізації навряд чи вдасться. А для того, щоб змінити таку аксіологічну парадигму необхідно радикально змінити суспільну свідомість. І як показують прогнозні дослідження у нас іншого вибору немає. Крім того, необхідно формувати навички здатності жити в цифровому світі і зберігати мотивацію до навчання. Або ми змінимо систему цінностей, або дійдемо до точки самознищення.

Особливої уваги потребує формування нового інформаційного світогляду, спираючись на сучасну освіту та наукове розуміння сучасної картини світу з урахуванням політичних, соціокультурних, глобалізаційних світових процесів. Це потребує розвитку навиків верифікації інформації, щоб не втрачати базових уявлень про реальність і не створювати ситуацію власної дезорієнтації в світі.

Важлива вимога сучасності – формування нової інформаційної культури, яка передбачає розвиток особистих якостей, що пов'язані з рефлексивним мисленням, здатністю до самоосвіти та творчості, до постійних змін. Такі якості в суспільстві знань сприяють досягненню своїх особистих та суспільних цілей.

І нарешті, стає актуальним формування нової інформаційної етики. Сучасний світ вимагає дотримання базових етичних норм, але разом з тим він веде до перегляду його цінностей та смислів, не втрачаючи людяності.

Таким чином, в сучасному інформаційному суспільстві суттєво зростають вимоги до сучасних стандартів освіти, що формує інтелектуальні та творчі здібності людини. Реалізація цих вимог потребує нового принципу відбору, побудови та систематизації не лише спеціальних дисциплін, але й дисциплін гуманітарного циклу.

Список використаних джерел

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования. М.: Academia, 2004. 788 с.
2. Блинов В.И., Сергеев И.С., Есенина Е.Ю. Педагогическая концепция цифрового профессионального образования и обучения: монография. Москва: Издательский дом «Дело», РАН-ХиГС, 2020. 112 с.
3. Глава ООН рассказал о своих приоритетах на 2020 год. URL: <https://news.un.org/ru/story/2020/01/1371131>

4. Кай-Фу Ли. Сверхдержавы искусственного интеллекта. Китай, Кремниевая долина и новый мировой порядок. М. : Манн, Иванов и Фербер. 2019. 240 с.
5. Колин К. К. Человек в информационном обществе. *Вестник Кемеровского государственного университета культуры и искусств*. 2007. № 2. С. 22–31.
6. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна. М. : Алетейя. 1998. 160 с.
7. Тоффлер Э. Метаморфозы власти. М. : АСТ. 2003. 669 с.
8. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции. М.: ООО «Издательство АСТ»; ОАО «ЛЮКС», 2004. 349 с.
9. Croxall B. A Digital Pedagogy Unconference. URL: <https://www.briancroxall.net/digitalpedagogy/>
10. Dunbar's number: Why we can only maintain 150 relationships. URL: <https://www.bbc.com/future/article/20191001-dunbars-number-why-we-can-only-maintain-150-relationships>.
11. Hayles N. K. How we became posthuman: virtual bodies in cybernetics, literature, and informatics. Chicago – London : The University of Chicago Press, 1999. 350 p.
12. Kurzweil R. The Age of Spiritual Machines. N. Y. : Viking Press, 1999. 400 p.

References

1. Bell, D. (2004). Gryadushee postindustrialnoe obschestvo: Opyit sotsialnogo prognozirovaniya [The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting]. М. : Academia. 788 s. [in Russian].
2. Blinov, V.I., Sergeev, I.S., Esenina, E.Yu. (2020). Pedagogicheskaya kontseptsiya tsifrovogo professionalnogo obrazovaniya i obucheniya: monografiya [Pedagogical concept of digital professional education and training: monograph]. Moskva : Izdatelskiy dom «Delo», RANHiGS. 112 s. [in Russian].
3. Glava OON rasskazal o svoih prioritetaх na 2020 god [The head of the UN spoke about his priorities for 2020]. URL: <https://news.un.org/ru/story/2020/01/1371131> [in Russian].
4. Kay-Fu, Li. (2019). Sverhderzhavnyi iskusstvennogo intellekta. Kitay, Kremnievaya dolina i novyyiy mirovoy poryadok [The superpowers of artificial intelligence. China, Silicon Valley and the New World Order]. М. : Mann, Ivanov i Ferber. 240 s. [in Russian].
5. Kolin, K. K. (2007). Chelovek v informatsionnom obschestve [Man in the information society]. *Vestnik Kemerovskogo gosudarstvennogo universiteta kultureyi i iskusstv*, #2, 22-31 [in Russian].
6. Liotar, Zh.-F. (1998). Sostoyanie postmoderna [The Postmodern Condition]. М. : Aleteyya. 160 s. [in Russian].
7. Toffler, E. (2003). Metamorfozyi vlasti [Metamorphoses of power]. М. : AST. 669 s. [in Russian].
8. Fukuyama, F. (2004). Nashe postchelovecheskoe budushee: Posledstviya biotekhnologicheskoy revolyutsii [Our posthuman future: Consequences of the biotechnological revolution.]. М. : ООО «Издательство АСТ»; ОАО «ЛЮКС». 349 s. [in Russian].
9. Croxall B. A Digital Pedagogy Unconference. URL: <https://www.briancroxall.net/digitalpedagogy/> [in English].
10. Dunbar's number: Why we can only maintain 150 relationships. URL: <https://www.bbc.com/future/article/20191001-dunbars-number-why-we-can-only-maintain-150-relationships> [in English].
11. Hayles, N. K. (1999). How we became posthuman: virtual bodies in cybernetics, literature, and informatics. Chicago – London: The University of Chicago Press. 350 p. [in English].
12. Kurzweil, R. (1999). The Age of Spiritual Machines. N. Y. : Viking Press. 400 p. [in English].

Shmyhol Mykhailo Fedorovych

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Philosophy, History and Political Science
Odessa National University of Economics
8, Preobrazhenska str., Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1268-2582

Yushkevych Yuliia Serhiivna

Candidate of Philosophical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Philosophy, History and Political Science
Odessa National University of Economics
8, Preobrazhenska str., Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8295-0346

PROBLEMS OF HUMANITARIAN EDUCATION IN THE DIGITAL AGE: ANTHROPOLOGICAL DIMENSION

The relevance of the problem. *The modern world has entered a period of profound transformations that radically change the way of life of millions of people, their attitudes, habits and values, which occur almost simultaneously in all spheres of life, cover all countries and continents, and the consequences of which are difficult to predict today. For a new generation of people, this unstable, too fast, hybrid, flickering, and in fact a new world with new conditions and requirements for life is a familiar reality, and it is quite natural that such a world becomes the subject of research by scientists from different fields of science. The purpose of the article is to study the anthropological problems of the current stage of the development of the information society and the challenges that appeared before the liberal arts education in the context of the technological revolution. The methodological basis of the study is determined by the set goal and objectives of the work and is characterized by the application of theoretical principles of the dialectical combination of analysis and synthesis, historical and logical approaches, comparison and analogy, as well as hypothetical-deductive, comparative, structural-functional and hermeneutic methods. Research results.* It was concluded that anthropological problems have always been an important area of socio-humanitarian research. It is noted that the peculiarity of the modern era is that the current generation of people is not only a witness, but also a participant in the formation of a new civilization, which, on the one hand, leads to the formation of a new type of technological way of life, to which a modern person has not yet mentally adapted, but on the other hand, in this situation, the role of a person as the main resource and driving force of social processes, as well as the main risk factor in the development of the information society, increases significantly. It is emphasized that at the present stage of development of the information society, the human factor becomes critical. In this context, priority is given to the actualization of humanitarian problems related to the study and use of human potential as the main factor in the development of the information society.

Key words: anthropological problems, digital revolution, humanitarian education, human factor, humanitarian problems, information society, information technologies.